

Eiropas Savienība

Patvēruma, migrācijas un integrācijas fonds

Projektu "Efektīva novērošanas un izraidīšanas procesa realizēšana (1.posms)" (Nr. TSB/PMIF/2018/1)
līdzfinansē Eiropas Savienība

Eiropas valstu prakse nepilngadīgo bez pavadības tiesību nodrošināšanā izraidīšanas procesā

Lai apzinātu citu valstu pieredzi par nepilngadīgo tiesību nodrošināšanu izraidīšanas procesā, Tiesībsarga birojs nosūtīja aptaujas jautājumus Eiropas bērnu ombuda tīkla (ENOC) dalībvalstīm¹. Kopā tika saņemtas atbildes no šādām valstīm – Norvēģijas, Serbijas, Nīderlandes, Polijas, Igaunijas, Somijas un Basku zemes (Spānija).

Aptaujas anketā tika uzdoti šādi jautājumi:

1. Kuras ir atbildīgās institūcijas jūsu valstī, kas nodrošina nepavadīto nepilngadīgo tiesības, tajā skaitā – dzīvesvietu, pārstāvību, izraidīšanas procesa organizāciju, utt.?

Kopumā citās valstīs par nepavadītajiem nepilngadīgajiem atbildīgas ir dažāda veida institūcijas – dažādu jomu ministrijas, patvēruma meklētāju aģentūras un migrācijas dienesti, pašvaldības. Pašvaldībām ir liela loma, lai nodrošinātu šo nepilngadīgo aprūpi un integrāciju, kā arī bieži vien pašvaldības ir tās, kas rīkojas kā bērnu aizbildņi – pārstāvji. Arī nevalstiskajam sektoram ir svarīga loma, lai nodrošinātu nepavadītajiem nepilngadīgajiem atbalstu, piemēram, nodrošinot valodu kursus, juridisko, sociālo un/vai psiholoģisko atbalstu, kā arī pēcaprūpes pakalpojumus personām pēc pilngadības sasniegšanas. Arī atgriešanas procedūrā ir iesaistītas dažādas institūcijas, sākot ar Valsts robezsardzi, Iekšlietu ministriju un Imigrācijas dienestiem, un beidzot ar bērnu aprūpes dienestiem un nevalstiskajām organizācijām.

Piemēram, Serbijā 2015./2016.gadā ar UNICEF projektu finansējuma atbalstu tika izstrādāts sadarbības mehānisms kā ceļa karte (*road map*), kurā noteikts, kā visas iesaistītās institūcijas jebkurā jomā veic savas funkcijas un sadarbojas, lai nodrošinātu nepavadīto nepilngadīgo imigrantu vislabāko tiesību interešu nodrošināšanu.

2. Kur nepavadītie nepilngadīgie tiek ievietoti, kad viņi ierodas jūsu valstī (piemēram, audžuģimenē, specializētos centros migrantiem, aizturēšanas centros)?

Izmitināšanas jautājumā citās valstīs pastāv līdzīgi izmitināšanas pakalpojumi visiem nepavadītajiem nepilngadīgajiem, neskatoties uz viņu statusu. Kopumā citās valstīs izdalāmas divas atšķirīgas pieejas, lai izmitinātu nepavadītos nepilngadīgos: *vispārējā pieeja*, kad nepavadītie nepilngadīgie parasti tiek izmitināti bērnu aprūpes centros no viņu ierašanās valstī līdz pilngadības sasniegšanai; *un posmu pieeja*, kurā nepavadītie nepilngadīgie sākotnēji tiek izmitināti pagaidu uzturēšanās institūcijās (uzņemšanas centros) un tad tiek pārvietoti uz vispārējās aprūpes institūcijām, kur viņi uzturas līdz pilngadības sasniegšanai.

¹ ENOC apvieno 43 institūcijas 34 valstīs, no kurām 23 ir Eiropas Savienības dalībvalstis

Gan tie, kuri ir pieteikušies vai jau ir piešķirta starptautiskā aizsardzība un tie, kuri pieteikušies citam statusam, tiek izmitināti institūcijās, kas domātas nepilngadīgajiem vai nodrošina pasākumus nepilngadīgajiem, parasti tās ir aprūpes iestādes. Liela daļa valstu izmitina nepavadītos nepilngadīgos ģimenes tipa aprūpē - audžuģimenēs. Tāpat arī vairākas valstis nodrošina neatkarīgu izmitināšanu īrētos dzīvokļos jauniešiem, lai nodrošinātu viņu autonomiju. Atsevišķās valstīs ir īpašas institūcijas, kurās pieejami pakalpojumi bērniem, kuri ir cilvēktirdzniecības upuri.

Norvēģijā bērni tiek ievietoti speciālos uzņemšanas centros, dažos gadījumos – audžuģimenēs.

Polijā nepilngadīgos jaunākus par 15 gadiem ievieto aprūpes iestādēs vai audžuģimenēs, dažreiz nepilngadīgā ģimenes loceklis var tikt iecelts kā audžuģimene. Nepilngadīgos vecākus par 15 gadiem var ievietot aprūpes institūcijās, audžuģimenēs vai speciālajā robezsardzes nodrošinātajā centrā *Ketrzyn* pilsētā.

Igaunijā pirmā opcija, kur ievietot nepavadīto nepilngadīgo, ir alternatīvā aprūpe – pagaidu mājas, ģimenes mājās vai audžuģimene. Tiesību akti paredz iespēju ievietot nepilngadīgos speciālajā centrā, kas domāta personām, kas pieprasa starptautisko aizsardzību vai arī – pie radniekiem, ja tādi valstī ir, bet līdz šim šī opcija nav praksē izmantota.

Basku zemē sākotnēji visi nepavadītie nepilngadīgie ar personu apliecinošiem dokumentiem vai bez tiem tiek ievietoti nepavadīto nepilngadīgo uzņemšanas centros. Pēc tam nepilngadīgie tiek pārvietoti uz maza izmēra aprūpes iestādēm, kas ir kā sagatavošanās centri pieaugušo dzīvei, kas pēc iespējas tuvāk līdzinās ģimenes dzīvei – viņi kopā gatavo, mazgā drēbes, veic mājas darbus, piedalās apkārtnes kaimiņu aktivitātēs utt. Šādi centri var uzņemt 10-12 nepilngadīgos, un uz vienu sociālo darbinieku/izglītības darbinieku/aprūpētāju ir 4 nepilngadīgie. Sociālie darbinieki atrodas centrā visu diennakti.

Nīderlandē nepavadītie nepilngadīgie imigranti, kas jaunāki par 15 gadiem, tiek ievietoti audžuģimenēs, ko nodrošina Nacionālā aizgādības institūcija nepavadītajiem nepilngadīgajiem un no ģimenes šķirti bērniem Nīderlandē (*Nidos*). Nepilngadīgajiem, kas ir 15 gadus veci un vecāki, kā arī nepilngadīgajiem, kuri jaunāki par 15 gadiem un viņus nevar ievietot audžuģimenē, izmitināšanu nodrošina Centrālā patvēruma meklētāju uzņemšanas aģentūra. Tie ir mazi, mājas tipa uzņemšanas centri, kuros tiek nodrošināta 24/7 uzraudzība.

Serbijā šie nepilngadīgie tiek ievietoti uzņemšanas centros, audžuģimenēs, sociālajās institūcijās un patversmēs. Nepilngadīgo aizturēšana, ņemot vērā viņa imigrācijas statusu, nav atļauta.

Somijā nepilngadīgie pārsvarā tiek ievietoti specializētos migrantu centros, nodaļas, kurās uzturas tikai nepilngadīgie imigranti.

3. Vai nepavadītajiem nepilngadīgajiem tiek nodrošinātas sociālās garantijas (piemēram, kabatas nauda, u.c.)?

Norvēģijā nepavadītajiem nepilngadīgajiem tiek izmaksāts pabalsts, kā arī nodrošināta izmitināšana un ēdiens.

Polijā šiem nepilngadīgajiem tiek nodrošinātas tādas pašas sociālās garantijas, kā jebkuram bērnam Polijā, kurš atrodas ārpusģimenes aprūpē.

Arī **Igaunijā** šo nepilngadīgo aprūpē ir tāda pati, kā jebkuram bez vecāku gādības palikušam bērnam Igaunijā. Tas nozīmē, kā arī nepavadīto nepilngadīgo aprūpes personīgās izmaksas 240

EUR apmērā ietver – ēdienu, apģērbu, higiēnas preces, izmaksas, kas saistītas ar izglītību, atpūtas un brīvā laika izmaksas, veselības aprūpi (piemēram, pacienta iemaksas) un medikamentus, gultasveļu, kabatas naudu, utt. Saskaņā ar tiesību aktiem nepavadītajam nepilngadīgajam līdzās citām garantijām ir tiesības uz tulkošanas un transporta pakalpojumiem procesuālo darbību nodrošināšanai.

Basku zemē šiem nepilngadīgajiem tiek nodrošināta iknedēļas kabatas nauda.

Serbijā šiem nepilngadīgajiem tiek nodrošinātas visas garantijas, tiklīdz viņiem tiek nodibināta aizbildnība.

4. Vai nepavadītajiem nepilngadīgajiem tiek nodrošināta izglītība?

Daudzas valstis norādījušas, ka tajās tiek ievērots Eiropas Savienības *acquis*. Proti, tajās tiek nodrošināta automātiska pieeja izglītībai visiem nepavadītajiem nepilngadīgajiem imigrantiem, neskatoties uz viņu tiesisko statusu, ar tādām pašām tiesībām, kā valsts iedzīvotājiem. Izglītība parasti tiek nodrošināta vispārējās skolās. Dažās valstīs tiek nodrošināti sagatavošanas valodas kursi, lai šie nepilngadīgie pilnvērtīgāk iekļautos vispārējā izglītības sistēmā. Katram nepavadītajam nepilngadīgajam parasti tiek izstrādāts individuāls izglītības plāns, ņemot vērā viņa individuālo vajadzību izvērtējumu.

Polijā šiem nepilngadīgajiem tiek nodrošināta izglītība, kā jebkurai bērnam, kurš atrodas ārpusģimenes aprūpē.

Norvēģijā pārsvarā tiek nodrošināta, taču izglītības kvalitāte var būt atšķirīga.

Igaunijā tiek nodrošināta skola. Likumā par starptautiskās aizsardzības noteikšanu imigrantiem noteikts, ka skola tiek nodrošināta 3 mēnešus kopš pieteikuma iesniegšanas, lai saņemtu starptautisko aizsardzību, tāpat tiek nodrošināti sagatavošanās un valodas kursi.

Tieslietu ministrs nācis klajā ar rekomendāciju, ka nepavadītajiem nepilngadīgajiem, kuri sasnieguši obligātās izglītības vecumu, jādod nekavējoša iespēja iesaistīties izglītības sistēmā. Tāpat arī igauņu valodas apmācība šiem nepilngadīgajiem ir jāuzsāk nekavējoties, lai veicinātu viņu integrāciju izglītības sistēmā. Kopš šīs rekomendācijas izglītības sistēmas gatavība uzņemt šos nepilngadīgos ir būtiski uzlabojusies.

Tas, kas nav regulēts, ir pirmsskolas izglītība, taču praksē bērni, kuri uzturas uzņemšanas centros ar ģimenēm, var apmeklēt vietējos bērnudārzus.

Somijā pašvaldībām ir pienākums nodrošināt pirmsskolas izglītību un aprūpi saviem iedzīvotājiem un, ja nepieciešams, arī citiem iedzīvotājiem. Patvēruma meklētāji un personas bez uzturēšanās atļaujas oficiāli nav pašvaldības iedzīvotāji. Tālab Somijā nav skaidrs, kā pienākums ir nodrošināt pirmsskolas izglītību un aprūpi patvēruma meklētājiem un personām bez uzturēšanās atļaujas.

Attiecībā uz vispārējo izglītību nepavadītie nepilngadīgie mācās vispārējās skolās. Nacionāli nepastāv termiņš, kādā bērns ir jāreģistrē skolā, taču tas ir jāizdara pēc iespējas ātrāk. Somijas tiesību akti nosaka, ka pamatzglītībā (bērniem no 7 līdz 16 gadiem) visiem bērniem ir jābūt tiesībām apmeklēt skolu. Somijas skolu sistēmā ir vienu gadu garš sagatavošanās posms skolēniem migrantiem. Mācību nodrošinātāji (pārsvarā pašvaldības) saņem par to papildu finansējumu. Pēc sagatavošanās gada nepavadītie nepilngadīgie iesaistās vispārējās izglītības sistēmā. Šādu skolēnu dzimtās valodas mācīšana ir pēc izvēles un daļēji tiek finansēta no valsts budžeta. Saskaņā ar tiesību aktiem reliģiskās minoritātes (citas nekā luterāņi un pareizticīgie) var mācīties savu reliģiju, ja ir vismaz trīs skolēni, kuru aizbildnis iesniedzis attiecīgu lūgumu.

Basku zemē tiklīdz nepavadītais nepilngadīgais ir reģistrējies vietējā pašvaldībā, kur tas uzturas, tam ir piekļuve izglītības sistēmai, kā jebkuram iedzīvotājam.

5. Vai nepavadītajiem nepilngadīgajiem tiek nodrošināta veselības aprūpe?

Tāpat kā ar izglītību, arī veselības aprūpes nodrošināšanā lielākā daļa valstu vadās pēc Eiropas Savienības tiesību aktos noteiktā – nepilngadīgajiem nepavadītajiem tā jānodrošina tāpat kā jebkuram valsts iedzīvotājam. Lielākajā daļā valstu tas ietver neatliekamās medicīniskās palīdzības pakalpojumus un veselības pamataprūpi, nereti tas sevī arī ietver papildu speciālo medicīnisko aprūpi un konsultācijas, ja nepieciešams. Pastāv arī opcijas veselības aprūpi pielāgot katra nepavadītā nepilngadīgā specifiskajām vajadzībām, veicot individuālu izvērtējumu. Vairumā gadījumu šāds izvērtējums tiek veikts īsi pēc nepilngadīgā ierašanās valstī.

Serbijā šiem nepilngadīgajiem veselības aprūpe tiek nodrošināta bez maksas.

Somijā tiesības uz veselības aprūpi šiem nepilngadīgajiem ir šaurākas nekā Somijas pilsoņiem. Šī veselības aprūpe ietver neatliekamo medicīnisko palīdzību, piemēram, pēkšņu slimību, traumu gadījumos, kā arī, personām ar samazinātu funkcionalitāti, kas bez aprūpes var pasliktināties, kļūt smagāka.

Basku zemē tiklīdz nepavadītais nepilngadīgais ir reģistrējies vietējā pašvaldībā, kur tas dzīvo, viņam ir tiesības pieteikties individuālajai veselības kartei. Šī karte sniedz iespēju saņemt bezmaksas veselības aprūpi, ieskaitot garīgās veselības aprūpi, uz tādiem pašiem noteikumiem kā pārējiem iedzīvotājiem.

Norvēģijā veselības aprūpe nepavadītajiem nepilngadīgajiem tiek nodrošināta pilnā apmērā.

Polijā šiem nepilngadīgajiem tiek nodrošināta veselības aprūpe, kā ikvienam nepilngadīgajam, kas atrodas ārpusģimenes aprūpē.

Arī **Igaunijā** veselības aprūpe nepavadītajiem nepilngadīgajiem ir tāda pati kā jebkuram bērnam Igaunijā, izņemot, piemēram, pakalpojumus, kas saistīti ar šūnu, audu un orgānu transplantāciju.

6. Kas tiek iecelts par nepavadīto nepilngadīgo interešu pārstāvi (piemēram, īpašs pārstāvis, jurists, sociālais darbinieks)? Kas šo pārstāvi iecel (tiesa, aizgādības tiesību iestāde)? Kādas ir šī pārstāvja galvenās funkcijas un atbildība bērna tiesību nodrošināšanā?

Lielāka daļa valstu iecel pārstāvi visiem nepavadītajiem nepilngadīgajiem – aizbildni vai kādu citu pārstāvības formu. Pārsvarā šiem aizbildņiem ir tādas pašas funkcijas un atbildība, kā attiecībā uz jebkuru bērnu, kuram nepieciešama pārstāvība. Šādus aizbildņus parasti iecel tiesa ar nolēmumu vai arī tos iecel vietējās bērnu tiesību, jauniešu labklājības iestādes.

Somijā tiesas iecel pārstāvi. Tāpat šiem nepilngadīgajiem pieejami sociālā darbinieka pakalpojumi, kurš sniedz Migrācijas dienestam viedokli, kas ir bērna vislabākajās interesēs. Pārstāvja uzdevums ir nodrošināt, ka bērna labākās intereses tiek ņemtas vērā dažādās situācijās. Somijas Imigrācijas dienests sedz šī pārstāvja izmaksas. Šim pārstāvim ir tādas pašas tiesības kā jebkura bērna aizbildnim – palīdz bērnam ar formalitāšu kārtošānu vai arī veic darbības bērna vārdā, kas nepieciešamas sadarbībai ar Somijas iestādēm. Piemēram, pārstāvis piedalās bērna

patvēruma intervijā. Pārstāvis nav atbildīgs par bērna aprūpi ikdienā un audzināšanu, par to atbildīgs uzņemšanas centrs.

Igaunijā līdz brīdim, kamēr likumīgo aizbildni iecel tiesa, kā nepilngadīgā pārstāvis rīkojas vietējā pašvaldība. Tiesa par likumīgo aizbildni var iecelt fizisku personu vai arī vietējo pašvaldību, kas arī praksē pārsvarā tiek arī darīts. Tāpat arī nepavadītajam nepilngadīgajam tiek iecelts speciālais pārstāvis, kurš var būt fiziska vai juridiska persona, un tā ir uzticama ar zināšanām un prasmēm, lai pārstāvētu nepavadītu nepilngadīgo. Speciālo pārstāvi iecel Policijas un robežsardzes pārvalde.

Nīderlandē obligāto pārstāvi šiem pilngadīgajiem iecel tiesa. Nidos ir tā institūcija, kura nepilngadīgo tiesā iesniedz pieteikumu, lai tā iecel pārstāvi, ņemot vērā to, ka sākotnēji nepilngadīgā vecāki īslaicīgi vai pastāvīgi nav spējīgi īstenot pārstāvību vai arī vecāku atrašanās vieta nav zināma. Nepilngadīgā un viņa pārstāvja pirmais kontakts notiek pāris dienu laikā, kopš bērna ierašanās valstī. Periods no pieteikuma iesniegšanas līdz lēmumam par pārstāvja iecelšanai ir 2 mēneši. Šajā laikā Nidos ir tas, kas nodrošina bērna vislabākās intereses, tostarp arī dzimst bērna reģistrēšanu skolā. Pārstāvis ir atbildīgs arī par norāžu programmas (integrāciju sabiedrībā) izstrādi nepilngadīgajam 6 nedēļu laikā kopš bērna ierašanās valstī.

Polijā nepilngadīgajam tiek iecelts speciāls pārstāvis (kurators/aizbildnis), kurš pārstāv nepilngadīgo procesuālajās darbībās. Katrai procesuālajai darbībai tiek nozīmēts cits pārstāvis. Nav ierobežojumu tam, kas var tikt iecelts par pārstāvi. Pārstāvja funkcijas atkarīgas no tā procesa, kuram tas ir nozīmēts.

Basku zemē par šo nepilngadīgo pārstāvi tiek iecelta reģionālā pārvalde (pašvaldība), kura pārstāv nepilngadīgā intereses.

7. Vai jūsu valstī nepavadītais nepilngadīgais tiek izraidīts no valsts, ja viņam netiek piešķirts bēgļa statuss? Vai izraidīšanas procesā viņi tiek pavadīti? Ja, jā, kurš viņus pavada? Atgriešanas procesā, kādas vajadzības tiek nodrošinātas bērnam (piemēram, kabatas nauda, nauda ceļošanas izdevumiem galamērķa valstī, nauda ēdienam)?

Nīderlandē, ja Imigrācijas un naturalizācijas dienests secina, ka nepavadītajam nepilngadīgajam imigrantam nav nepieciešama aizsardzība, viņam jāatgriežas savā izcelsmes valstī. Taču viņi var tikt sūtīti atpakaļ tikai tad, ja Nīderlandes valdība ir pārliecināta, ka valstī, uz kuru viņus atgriež tiks nodrošināta adekvāta aprūpe, piemēram pie ģimenes locekļiem vai bērnu aprūpes iestādē.

Norvēģijā parasti personas, kuras jaunākas par 18 gadiem, netiek izraidītas. Gadījumos, kad izcelsmes valstī ir atrasta nepilngadīgā ģimene, nepilngadīgais var tikt atgriezts. Ja atgriešanās procedūra notiek sadarbībā ar Norvēģijas iestādēm, tad tiek segti ceļošanas izdevumi, kā arī izmaksāts pabalsts. Tajos retos izraidīšanas gadījumos nepilngadīgais tiek atgriezts policijas eskorta pavādībā.

Polijā nepavadīto nepilngadīgo imigrantu teorētiski var izraidīt. Taču tādā gadījumā jābūt pārliecībai, ka izcelsmes valstī ir persona, kas bērnu sagaidīs un uzņemsies bērna aprūpi. Šādās situācijās nepilngadīgo, kuram nodrošinātas visas viņa vajadzības, pavada robežsardzes pārstāvis, kā arī aizbildnis, kas iecelts atgriešanas procedūrai.

Igaunijā, lai izraidītu nepilngadīgo Policijas un robežsardzes pārvaldei ir jāizvērtē, kas ir bērna labākajās interesēs, kā arī jānodrošina pārstāvis nepilngadīgajam. Praksē ir gadījumi, kad Policijas

un robežsardzes pārvalde ir izsniegusi izraidīšanas rīkojumu nepilngadīgajam, taču nav noteikusi tā izpildes datumu.

Basku zemē un Spānijā kopumā nepilngadīgo statuss prevalē pār viņu imigrācijas statusu, līdz ar to šādi nepilngadīgie paliek aprūpes sistēmā līdz viņi sasniedz pilngadību un netiek izraidīti, ja vien atsevišķos gadījumos, tas nav viņu labākajās interesēs.

Somijā, ja šiem nepilngadīgajiem netiek piešķirta uzturēšanās atļauja, tad tie tiek izraidīti, ja vien nepastāv citas iespējas, kā iegūt uzturēšanās atļauju. Ja atgriešanās ir brīvprātīga, tad personai tiek piešķirta naudas summa pārcelšanās izdevumiem. Pārsvarā nepavadīti nepilngadīgie, kas meklē patvērumu, netiek atgriezti.

8. Vai tiek identificēti nepavadītā nepilngadīgā vecāki galamērķa valstī vai tranzītvalstī?

Nīderlandē ģimenes identificēšana ir pirmais solis, lai atjaunotu kontaktu starp nepavadītu bērnu un viņa izcelsmes ģimeni. Tas ir arī bērna ģimenes situācijas izvērtēšanas priekšnoteikums. Ģimenes meklēšanu var sākt pēc bērna pieprasījuma vai pēc varas iestāžu iniciatīvas. Ģimenes meklēšana ir jāveic ar bērna informētu piekrišanu un pirms procesa sākšanas ir jāuzklausā bērna uzskati par to. Ja bērns nevēlas sākt ģimenes atrašanās vietas noteikšanu, ir jāveido dialogs ar bērnu, lai izprastu viņa pozīciju. Ģimenes atrašanās vietas noteikšanu drīkst veikt tikai tad, ja tas ir bērna labākajās interesēs. Tas nozīmē: ir paredzams, ka ģimenes meklēšana/atrašana un ģimenes saikņu atjaunošana nekādā veidā nekaitēs bērnam vai ģimenei vai neizraisīs citas nevēlamas blakusparādības.

Polijā nepilngadīgā vecāku meklēšana (un atrašana) ir priekšnoteikums tam, vai būs iespējama nepilngadīgā izraidīšana.

Igaunijā Policijas un robežsardzes pārvaldei vai Iekšējās drošības dienestam ir jāveic visi pasākumi nepilngadīgā ģimenes locekļu identificēšanai/meklēšanai, kā arī jāorganizē aizbildņa iecelšana vai ievietošana uzņemšanas centrā uzņemšajā valstī.

Somijā Augstākā administratīvā tiesa noteikusi, ka Migrācijas dienestam ir jābūt garantijām, ka, ja bērns tiek izraidīts, tas tiek atgriezts vecākiem un atgriešanās jābūt bērna labākajās interesēs. Ar vecākiem ir jāsakontaktējas, pirms tiek lemts par bērna atgriešanu.

9. Kādā veidā tiek pārbaudīts, vai nepavadītajam nepilngadīgajam galamērķa valstī tiks nodrošināti droši apstākļi?

Serbijā nepavadītais nepilngadīgais nevar tikt atgriezts viņa izcelsmes valstī vai uz trešo valsti, kas ir gatava viņu uzņemt, kamēr viņam netiek nodrošināta "adekvāta uzņemšana". Diemžēl tiesību aktos nav definēts, ko sevī ietver šī "adekvātā uzņemšana". Specifiska atsauce uz ģimenes vienotību ir tikai Patvēruma likumā, kur noteikts, ka kompetentajām iestādēm jāveic visi iespējamie pasākumi, lai nodrošinātu ģimenes vienotību patvēruma procedūras laikā, kā arī pēc patvēruma piešķiršanas.

Norvēģijā šī informācija ir jānodrošina nepilngadīgā vecākiem.

Polijā tas tiek nodrošināts, sadarbojoties ar izcelsmes valsts institūcijām.

Savukārt, **Basku zemē** šī informācija galvenokārt tiek pieprasīta no konkrētās izcelsmes valsts diplomātiskajām pārstāvniecībām.

10. Vai jūsu valsts tiesību akti ļauj aizturēt nepavadītu nepilngadīgo? Ja, jā, kādi varētu būtu iemesli, lai nepavadītu nepilngadīgo aizturētu? Kāda veida institūcijās nepavadītais nepilngadīgais varētu tikt ievietots (piemēram, cietumā, specializētos aizturēšanas centros)?

Norvēģijas Imigrācijas likums un Kriminālprocesa likums ietver normas, kas paredz imigrācijas aizturēšanu, tādā veidā pieļaujot administratīvo aizturēšanu ar mērķi kontrolēt imigrāciju. Taču nav noteikti īpaši noteikumi, kas regulē bērnu aizturēšanu. Saskaņā ar Imigrācijas likumu ārvalstnieks, neatkarīgi no tā, vai pieaugušais vai nepilngadīgais, var tikt arestēts un apcietināts. Taču praksē kopumā pieņemts, ka bērnu aizturēšana nav vēlama. Piespiedu aizturēšana var tikai tikt piemērota, ja tā ir galējā nepieciešamība. Kriminālprocesa likums nepieļauj personu, kas jaunākas par 18 gadiem, aizturēšanu, ja vien tas nav absolūti nepieciešams.

Ārvalstnieki, kuri tiek arestēti, tiek ievietoti aizturēšanas centrā, kas domāts ārvalstniekiem. Šāda veida aizturēšana tiek uzskatīta par brīvības atņemšanu un var tikt salīdzināta ar cietumu. *Trandumas* aizturēšanas centrs ir vienīgais slēgta tipa aizturēšanas centrs Norvēģijā. Personas, kuras tiek ievietotas šajā centrā, parasti var tikt iedalītas divās kategorijās: personas, kurām nepieciešams noteikt identitāti; un personas, kurām pastāv risks, ka tās nepametīs Norvēģiju brīvprātīgi vai ar pavadību.

Norvēģijā pastāv alternatīvas imigrācijas aizturēšanai. Visos gadījumos policija un tiesa individuāli izvērtē, vai piemērot alternatīvas aizturēšanai, vai arī aizturēšana ir nepieciešama un proporcionāla. Izrietoši, katrs individuāls gadījums tiek pakļauts atsevišķam izvērtējumam, vai pastāv apstākļi aizturēšanai vai arī piemērojamas alternatīvas.

Saskaņā ar Imigrācijas likumu pastāv šādas alternatīvas iespējas: regulāra sazināšanās (atzīmēšanās) ar policiju; pienākums nodot pasi/citus ceļošanas dokumentus; pienākums uzturēties kādā vienā konkrētā vietā – privātā adresē, vai publiski pieejamā. Šo noteikumu neievērošana ir kriminālpārkāpums, un persona var tikt apcietināta.

Norvēģijas tiesību aktos nav noteikts, cik ilgi bērni var tikt aizturēti. Neregulāro imigrantu aizturēšana nevar būt ilgāka par 4 nedēļām, taču kopējais aizturēšanas ilgums var sasniegt 12 nedēļas, ja vien nepastāv, kādi citi iemesli. Saskaņā ar Norvēģijas Tieslietu ministrijas vadlīnijām bērnu aizturēšanai vajadzētu būt pēc iespējas īsākai, nepārsniedzot 24 stundas.

Serbijā Likums par ārvalstniekiem nosaka, ka bērns imigrants var tikt aizturēts tikai izņēmuma kārtā un, lai nodrošinātu piespiedu izraidīšanu, speciālās kompetentās iestādes telpās, bet ne ilgāk kā 24 stundas.

Igaunijā tiesību akti nepavadītu nepilngadīgo imigrantu izturēšanu tiešā veidā neaizliedz. Policijas un robezsardzes pārvalde, kā arī Igaunijas Iekšējās drošības dienests var aizturēt personu līdz 48 stundām, taču pēc tam šāda aizturēšana ir jāapstiprina administratīvajai tiesai. Lai aizturētu personu, jāievēro proporcionalitātes princips, kā arī citi būtiski apstākļi katrā individuālā gadījumā. Viens no apstākļiem, kas tiek vērtēts, ir personas vecums.

Agrākajā praksē nepilngadīgie nepavadītie imigranti tika aizturēti, taču pēdējā laikā vairs netiek. Saskaņā ar Policijas un robezsardzes pārvaldes nesenu izplatīto paziņojumu, tās personas, kurām tiek noskaidrots, ka tās ir nepilngadīgas, netiek aizturētas. Kādreiz kā galvenais iemesls aizturēšanai bija bēgšanas risks. Taču nesenajā pieredzē ir arī gadījumi, kad nepilngadīgie, kuri tika ievietoti pagaidu mājās, nevis aizturēti, aizbēga.

Vēl viens no iemesliem aizturēšanai var būt šaubas par personas vecumu.

Polijā nepavadīti nepilngadīgiem imigranti (tikai vecumā 15 un vairāk gadu) var tikt aizturēti tikai, lai nodrošinātu atgriešanas procedūru. Iemesli aizturēšanai var būt – bēgšanas risks, valsts drošības un sabiedriskās kārtības apdraudējums. Aizturētie nepilngadīgie tiek ievietoti robezsardzes apsargātā speciālā centrā *Ketrzyn pilsētā*.

Basku zemē aizturēšana, kas pamatota ar imigrācijas jautājumiem, ir aizliegta. Līdz ar to arī nepavadītie nepilngadīgie nevar tikt aizturēti, ņemot vērā tikai viņu imigrācijas statusu. Taču nepavadītie nepilngadīgie var tikt aizturēti tāpat kā jebkurš valstī dzīvojošais, ja tiek veikts noziegums.

Somijā nepilngadīgie, kas ir 15 gadus veci un vairāk, var tikt aizturēti maksimums 72 stundas, ja vien nepastāv kādi izņēmuma gadījumi. Kopš 2017.gada pastāv aizturēšanas opcija – pienākums dzīvot patvēruma meklētāju centrā. Maksimālais termiņš 15 gadus veciem un vecākiem šādai uzturēšanās ir 2 nedēļas.

11. Vai jūsu valstī tiek veiktas kādas darbības, lai pārliecinātos, ka nepavadītais nepilngadīgais nav cilvēktirdzniecības upuris? Kāda ir šī procedūra, kas to veic?

Serbijā ir speciāla Nacionālā komanda cīņai ar cilvēktirdzniecību, kurā iekļauti pārstāvji no attiecīgajām pašvaldībām, valsts un starptautiskajām organizācijām. Šī komanda izvērtē katru gadījumu, kad ir aizdomas par cilvēktirdzniecību.

Igaunijā policija katrā individuālā gadījumā pārliecinās, vai novērojamas cilvēktirdzniecības pazīmes. Ir bijuši gadījumi, kad nepavadītajiem nepilngadīgajiem ir bijusi izsniegta termiņuzturēšanās atļauja, kamēr notiek kriminālprocess par cilvēktirdzniecības jautājumiem. Policijai ir notikušas apmācības par cilvēktirdzniecības atpazīšanas aspektiem. Lielākā daļa nepilngadīgo, kurus intervējis Igaunijas bērnu ombuds, nezina par savām tiesībām iespējamās cilvēktirdzniecības situācijā. Tāpat arī bērnu tiesību aizsardzības speciālisti, bērnu aizbildņi ir informēti par cilvēktirdzniecības aspektu konkrētā nepilngadīgā, kas ir viņu aprūpē, lietā.

Norvēģijā tā ir daļa no kopējās patvēruma procedūras. Policija veic intervijas ar nepilngadīgajiem, uzdodot arī jautājumus, pēc kuriem var identificēt, vai ir cilvēktirdzniecības pazīmes.

Basku zemē tāpat kā viscaur Eiropā pastāv problēmas ar efektīvu cilvēktirdzniecības upuru identificēšanu, galvenokārt, personāla apmācību trūkuma dēļ, kā arī tālab, ka nepastāv skaidru identificēšanas mehānismu. Rīcības protokolā attiecībā uz nepilngadīgajiem ārvalstniekiem noteikti vairāki preventīvie pasākumi cīņai ar cilvēktirdzniecību, taču tie ir piemērojami tikai tad, ja nepilngadīgais ierodas valstī ar kādu no pieaugušajiem. Piemēram, ja valstī ierodas nepilngadīgais kopā ar pieaugušo, kas apgalvo, ka tam ar bērnu ir bērna-vecāku attiecības, vai arī tas ir kāds cits ģimenes loceklis, taču nespēj to nepārprotami pierādīt ar dokumentiem vai kādā citā veidā, tad policija veic atsevišķi privātu interviju ar šo pieaugušo, lai noskaidrotu situāciju, imigrācijas mērķi un saistību ar nepilngadīgo, kuru viņš pavada. Pēc tam šai personai tiek lūgts brīvprātīgi piekrist veikt DNS testu, ko veic policija. Ja persona atsakās veikt DNS testu vai arī testa rezultāts ir pretējs personas apgalvojumiem, prokuratūra lūdz attiecīgo bērnu tiesību aizsardzības iestādi nodibināt bērnam aizbildnību.